

רב סבלפסקי

אסור הנאה בחמץ בערב פסח 33.

1. פסחים ז. "ונבטליה בשית" עד "אמר רבה בי רב הונא"

וניבטליה בשית! - כיון דאיסורא דרבנן עילויה - כדאורייתא דמיא, ולא ברשותיה קיימא, ולא מצי מבטיל. דאמר רב גידל אמר רבי חייא בר יוסף אמר רב: המקדש משש שעות ולמעלה, אפילו בחיטי קורדניתא - אין חוששין לקידושין. ולבתר איסורא לא מצי מבטיל ליה? והא תניא: היה יושב בבית המדרש ונזכר שיש חמץ בתוך ביתו - מבטלו בלבו, אחד שבת ואחד יום טוב. בשלמא שבת - משכחת לה, כגון שחל ארבעה עשר להיות בשבת. אלא יום טוב - בתר איסורא הוא! - אמר רב אחא בר יעקב: הכא בתלמיד יושב לפני רבו עסקינן, ונזכר שיש עיסה מגולגלת בתוך ביתו, ומתיירא שמא תחמיץ קדים ומבטיל ליה מיקמי דתחמיץ. דיקא נמי, דקתני: היה יושב בתוך בית המדרש, שמע מינה.

2. פסחים כה. "דתניא חמץ בין לפני זמנו" עד כה: "ורבי שמעון"

דתניא: חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו - עובר עליו בלאו, תוך זמנו - עובר עליו בלאו וכתר, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו - אינו עובר עליו בלא כלום, תוך זמנו - עובר עליו בכרת ובלאו, ומשעה שאסור באכילה אסור בהנאה, אתאן לתנא קמא. רבי יוסי הגלילי אומר: תמה על עצמך, היאך חמץ אסור בהנאה כל שבעה? ומנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בלא תעשה - שנאמר אלא תאכל עליו חמץ, דברי רבי יהודה. אמר לו רבי שמעון: וכי אפשר לומר כן? והלא כבר נאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות. אם כן מה תלמוד לומר לא תאכל עליו חמץ - בשעה שישנו בקום אכול מצה - ישנו בבל תאכל חמץ, ובשעה שאינו בקום אכול מצה - אינו בבל תאכל חמץ. מאי טעמא דרבי יהודה? תלתא קראי כתיבי: בלא יאכל חמץ גוכל מחמצת לא תאכלו דלא תאכל עליו חמץ. חד לפני זמנו, וחד לאחר זמנו, וחד לתוך זמנו.

3. בעל המאור פסחים ג. (בדפי הרי"ף) והא דאמר רב גידל" עד "ואי לאו דאמרו בגמ'"

והא דאמר רב גידל אמר רב המקדש משש שעות ולמעלה אפי' בחיטי קורדניתא אין חוששין לקדושין אע"פ שכתבה הרי"ף ז"ל לא נראה לנו לסמוך עליה דרב לטעמיה דס"ל כר' יהודה דאמר חמץ משש שעות ולמעלה עובר עליו מן התורה וחכמים עשו לה סייג שעה ששית מדבריהם ולא קי"ל הכי אלא כר"ש דאמר בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר עליו בולא כלום הלכך חוששין לקידושיו מיהו אע"ג דס"ל לר"ש אינו עובר עליו בולא כלום לא מצינו שחלק ר"ש על מדרש אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם אך חלק א"נ דכתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים ואי אכיל ליה מיכל משש שעות ולמעלה עד הערב אינו עובר באכילתו שאין לך השבתה גדולה מזו אבל לכתחלה אין לו לשהותו משנכנסה שעה ששית דקיימא עליה מצות תשביתו מתחלת שעה שביעית מדכתיב אך חלק וחכמים עשו לה סייג שעה ששית מדבריהם שלא להשהותו ולא שרינן ליה לכתחלה למיכל ולא ליהנות בו אבל אם עבר וקידש חוששין לקידושיו אפילו בשעה שביעית ושמינית וכל שכן בשעה ששית

4. מלחמת ה' פסחים ג. (בדפי הרי"ף) "אמר הכותב אין זו נכון" עד "תדע דהא ר' מאיר"

אמר הכותב אין זו נכון שאין לך בתורה דבר שצריך השבתה ומותר באכילה וכך אמרו בגמרא דכולי עלמא מיהת חמץ משש שעות ולמעלה אסור מדאורייתא ולא אמרו צריך ביעור מדאורייתא לפי שיש בכלל השבתה שבתורה אסור אכילה ולרבי שמעון ולרבי מאיר אחד אסור אכילה ואחד מצות ביעור מהכא נפקי ומשעה שהוא אסור באכילה אסור בהנאה ואפילו לר' שמעון מיהו לאו מדאורייתא דהא לא קאי עילויה אלא במצות השבתה ולא כתיב ביה לא תאכל לא תאכלו כבתוך זמנו אלא מדרבנן גזירה שמא ישהה ולא יבער ויאכל תדע דלא משתמיט תנא ותני חמץ לפני זמנו מותר ונימא ר"ש היא ואחר זמנו סתמי לן נמי כוותיה אלא ודאי מודה ר"ש באיסור שהוא אסור ואפי' איסורו מדבריהם מה בין שש שעות לר"ש לשעה ששית לרבי יהודה

5. תוס' פסחים כה: ד"ה רבי שמעון

נראה דלרבי שמעון נהי דאין עובר עליו בלאו דחמץ לפני זמנו מודה הוא דאסור באכילה משש שעות ולמעלה מדאמרינן בפ"ק (לעיל דף יד.) אין שורפין תרומה טהורה עם הטמאה משמע הא לבדה שורפין בשש ואי מותרת לאכול יאכלנה עד הלילה ועוד דקאמר משעה שאסור באכילה אסור בהנאה אתאן לת"ק מכלל דלרבי שמעון אסור באכילה

אע"פ שאינו אסור בהנאה דהיינו אחר שש ונראה דנפקא ליה מתשביתו ומאך חלק ומשמע תשביתו שלא כדרך הנאה דהיינו אכילה אבל להסיקו תחת תבשילו מותר לרבי שמעון וא"ת למה שורפין בשש לרבי שמעון יסיקנו עד הלילה מעט מעט תחת תבשילו וי"ל דגזרינן שמא יאכלנו וכן לרבי יוסי הגלילי דשרי חמץ להסיקו תחת תבשילו היינו הכל ביחד אבל מעט מעט לא שמא יאכלנו דמסתמא אית ליה אור לארבעה עשר בודקין וכו'.

6. חידושי הר"ן פסחים ו: ד"ה שני דברים "ולי נראה דלר"ש" עד "ודאמרינן לקמן"

ולי נראה דלר"ש נמי חמץ משש שעות ולמעלה אסור בהנאה מן התורה דהא מודה ר"ש במצות השבתה, ואמרי' דבביטול בעלמא סגי, ומהו ביטול זה שיוציאו מלבו לגמרי ושיהא אצלו כמבוער, ואם אתה אומר שהוא רשאי ליהנות ממנו הא לא נתבטל אצלו כלום, ולפיכך מכיון שאמר הכתוב תשביתו, אחד אסור אכילה אחד אסור הנאה משמע.

7. רמב"ם הל' ממרים ד:ב מתחלת דבריו עד "וכן אם נחלקו בדיני מכות"

אחד שנחלקו בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, או שנחלקו בדבר המביא לידי דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, כיצד נחלקו באשה זו אם היא ערוה אם לאו, אם מראה דם זה מטמא באשה או לא, אם זו טמאה לידה או לא, אם זו זבה או לא, אם חלב זה אסור או מותר, וכל כיוצא באלו הרי זה חולק בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, וכיצד דבר המביא לידי דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת כגון שנחלקו בעיבור שנה אם מעברים עד הפורים או בכל אדר הרי זה חייב שזה מביא לידי חמץ בפסח, וכן אם נחלקו בדין מדיני ממונות או במנין הדיינין שדנין דיני ממונות הרי זה חייב, שהרי לדבריו של זה שאומר שזה חייב לזה כל שנטל ממנו כדין נטל וע"פ בית דין נטל, ולדבריו של זה שאומר פטור או שאמר שאין אלו ראויין לדון כל שנטל גזל הוא בידו ואם קדש בו אשה אינה מקודשת, ולדברי האומר שלו נטל הבא עליה במזיד ענוש כרת בשוגג חייב חטאת ונמצא הדבר מביא לידי דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, וכן אם נחלקו בדיני מכות אם זה חייב מלקות או אינו, או שחלק במנין הדיינים שלוקין בפניהם הרי זה חייב שהרי לדברי האומר אינו לוקה חובלין הם בו וחייבין לשלם וכל שיטול מהן כדין נוטל, ולדברי האומר בן מלקות הוא כל שיטול מהן גזל הוא בידו ואם קדש בו אשה אינה מקודשת, וכן אם נחלקו בערכין או בחרמין אם זה חייב ליתן או אינו הרי זה חייב, שהרי לדברי האומר אינו חייב ליתן אם לקחו ממנו הרי זה גזל והמקדש בו אשה אינה מקודשת, וכן אם חלק עליהן בפדיון קדשים אם נפדו או לא נפדו הרי זה חייב שהרי לדברי האומר אין זה פדיון אם קדש בו אשה אינה מקודשת, וכן אם נחלקו בעריפת העגלה אם אלו חייבין להביא או לא הרי זה חייב, שהרי לדברי האומר חייבים להביא הרי היא אסורה בהנאה והמקדש בו אשה אינה מקודשת, וכן אם נחלקו בערלה, וכן אם נחלקו בלקט שכחה ופאה אם זה לעניים או לבעל הבית הרי זה חייב, שהרי לדברי האומר לבעל הבית הרי זה גזל ביד העני ואם קדש בו אשה אינה מקודשת, וכן אם חלק עליהן באב מאבות הטומאה כגון נגעי בשר או נגעי בתים או נגעי בגדים הרי זה חייב, שהרי לדברי האומר טהור מותר להכנס במקדש לאכול קדשים, ולדברי האומר טמא אם נכנס או אכל במזיד ענוש כרת ובשוגג חייב חטאת, וכן אם נחלקו בטהרת מצורע אם יש לזה טהרה או אין לו, וכן אם נחלקו בהשקאת סוטה אם זו צריכה לשתות או אינה צריכה הרי זה חייב, שהרי לדברי האומר צריכה אם מת הבעל קודם שתשתה הרי זו אסורה ליבמה, ולדברי האומר אינה צריכה מתיבמת, וכן כל כיוצא בזה צריכין לבדוק ולחקור אם היתה מחלוקת זו מביאה לידי דבר זה ודבר זה מביא לידי דבר שני אפילו אחר מאה דברים אם יבוא בסוף לדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, בין שהיה הזקן מיקל והן מחמירין בין שהיה הוא מחמיר והן מקילין חייב.

8. רמב"ם הל' חמץ ומצה א:ט

ואסרו חכמים לאכול חמץ מתחלת שעה ששית כדי שלא יגע באיסור תורה, ה ומתחלת שעה ששית יהיה החמץ אסור באכילה ובהנייה כל שעה ששית מדברי סופרים ושאר היום משביעית ולמעלה מן התורה. שעה חמישית אין אוכלין בה חמץ גזרה משום יום המעונן שמא יטעה בין חמישית לששית, ואינו אסור בהנייה בשעה חמישית, לפיכך תולין בה תרומה ולחם תודה וכיוצא בהן מחמץ שהוא קדש לא אוכלין ולא שורפין עד שתגיע שעה ששית ושורפין הכל.

9. חדושי הגרי"ז על הרמב"ם הל' חמץ ומצה א:ט

(picture attached below)

10. משנה למלך הל' ממרים ד:א

וכן אם חלק עליהם בגזרה מן הגזירות וכו'. כתב מרן בכ"מ דבר זה פשוט בעצמו וכו'. ומאי דפשיטא ליה למרן פשיטא ליה להרמב"ן בהפך שכתב בשרשי המצות שורש ראשון ודבר ברור הוא שאינו נעשה זקן ממרא על של דבריהם כלל. והרבה להשיב על רבינו וכתב בסוף דבריו שאם קידש אדם בחמץ משש שעות ולמעלה ובא אחר וקדשה בקדושין גמורים והורה הזקן שהיא מותרת לראשון ואסורה לשני ולכל אדם והם הורו שהיא אשת השני אע"פ שהתיר דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ממש כיון שאין מחלוקתם אלא מחמת של דבריהם אינו נעשה זקן ממרא דלא קרינן ביה על פי התורה ע"כ

11. רמב"ם הל' ממרים א:ב ולחם משנה מתחלת דבריו עד "והנה בקרית ספר

רמב"ם

כל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בלא תעשה שנאמר לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, ואין לוקין על לאו זה מפני שניתן לאזהרת מיתת בית דין, שכל חכם שמורה על דבריהם מיתתו בחנק שנאמר והאיש אשר יעשה בזדון וגו', אחד דברים שלמדו אותן מפי השמועה והם תורה שבעל פה, ואחד דברים שלמדום מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן ונראה בעיניהם שדבר זה כך הוא, ואחד דברים שעשאוים סייג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה והן הגזרות והתקנות והמנהגות, כל אחד ואחד מאלו השלשה דברים מצות עשה לשמוע להן, והעובר על כל אחד מהן עובר בלא תעשה, הרי הוא אומר על פי התורה אשר יורוך אלו התקנות והגזירות והמנהגות שיוורו בהם לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם, ועל המשפט אשר יאמרו אלו דברים שילמדו אותן מן הדין באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן, מכל הדבר אשר יגידו לך זו הקבלה שקבלו איש מפי איש.

לחם משנה

ואחד הדברים שעשאוים סייג לתורה וכו'. הרמב"ן ז"ל השיג על רבינו א"כ כל דברי סופרים הוי לאו ועשה והיה לנו להחמיר בכל מילי דרבנן שהם מן התורה כיון שהתורה צותה לא תסור מכל הדבר כו' וכן עשה דעל פי התורה כו'. והנה בקרית ספר שחבר הרב מהר"ם טראני ז"ל בתחלת ספרו האריך לתרץ זה וכלל דבריו הם דהחכמים התנו מתחילה שלא יהא עובר על גזירתם כעובר על דברי תורה אלא שיהא קל מאד ושילכו בספק דבריהם להקל וכיון שכן אין אנו עוברים על מה שצותה התורה שהתורה לא צותה אלא שישמעו למה שאומרים חכמים ז"ל והם עצמם אמרו שלא ילכו בדבריהם להחמיר אלא להקל ושלא יהא להם עונש כעובר על דברי תורה וכי תימא א"כ אין מקום למ"ש רבינו שכל מי שאינו עושה כדבריהם במה שהוא סייג לתורה וכל הדברים שאמרו הם שעובר בעשה ולא דלא תסור דהא כיון שהם אמרו שמי שעובר על דבריהם לא יהיה נענש כעובר על דברי תורה א"כ לא יהיה לו עונש דלאו ועשה לזה תירץ דאהני לאו ועשה לזקן ממרא שחולק על שום דבר מדבריהם ואומר שאינו אמת כמו שתקנו הם אבל מי שעובר על דבר אחד מדבריהם אפילו שיעבור במזיד כיון שאינו חולק לומר שאינו אמת מה שצוו חכמים אלא שלצורכו ולהנאתו עושה מה שעושה אינו עובר על לאו שהם מחלו בתחלה על כך כיון שאינו חולק ואומר שאינו אמת מה שעשו הם. זהו כלל כוונתו שם עם שהאריך לבאר הדברים יותר ונכון הדבר בעיני:

חדושי מרן

הלכות חמץ ומצה

ר"ז הלוי

ז

שהרופא אומר שאם לא יאכלו אותו ציורי"כ וכבד עליו החולי ויסתכן לנשוט הש"י צתחלה בסיוען שם, דנמלא דכל הסכנה היא רק מחמת מניעת האכילה בלבד וזוהו כיון דאפשר למנוע סכנה זו גם ע"י פחות ממשעור אסור להאכילו שיעור שלם, אבל בחולה שכבר יש בו סכנה כל מה שמועיל יותר להחילה לקירוב רפואתו ולהחזיקו להסיר ולנטע סכנת מחלתו הכל בכלל סכנה ופקי"י שזוהו צתה ויוה"כ, ואין לנו לריבין לדון כלל אם מניעת האכילה חזקתו והצוי"ה לדי ויהר סכנה עכ"ל, ונראה שהדברים מפורשים כן בספר החינוך מלוב ש"יג שאחר שכתב דין השיעורין לענין חובצה דיוה"כ כתב ח"ל ולפיכך מו שהוא חולה ח"י"פ שאין בו סכנה גמורה אם יבי' חלוצ הרבה ראוי להאכילו ולהסקותו משעור מכשעור שאמרנו עכ"ל, ויש"ש במני"ה שכתב ע"ז ח"ל נראה מדברי הרמב"ה דיש חילוק בין כשעור דאין מאכילין אלא במקום סכנה ופחות ממשעור מאכילין ח"ק במקום שאין סכנה ובאמת לא ראיתי חילוק זה בשום מקום דודאי אין שום אסור תורה הותר באין סכנה וכו' עכ"ל. אולם נראה פשוט דגם החינוך קמיוני באופן שיש סכנה בדבר אם לא יאכל, אלא דבא לומר דאם הוא כבר חולה שיש בו סכנה גמורה באופן שניתן יור"כ לידחות אלו מחמת טעם החולי עמו ע"ז לא נאמר הדין דמאכילין אותו פחות ממשעור רק עושין לו כל לרכיו כפי שיותר טוב לו, רק אם החולי עמו אין בו סכנה גמורה אלא שהוא חלוצ הרבה שמניעת האכילה תוכל להביאו לדי סכנה אז הוא דמאכילין אותו רק פחות פחות ממשעור למנוע הסכנה הבאה ממניעת האכילה, והן הן דברי אהמ"ר.

איסור הפלא, ודבר זה מפורש להדיא מלשון הרמב"ם שם שכתב ז"ל ואסרו חכמים לאכול חמץ מתחלה שעה ששית וכו' ומתחלה שעה ששית וכו' החמץ אסור באכילה וצבוי"ה כל שעה ששית מד"ם ושאר כיום משביעית ולמעלה מה"ה שעה חמישית אין אוכלין בה חמץ גזירי משום יום המעון עכ"ל, כרי דהלקיטו להתרו דמשעה ששית ולמעלה החמץ אסור מד"ם כמו שאסור בשאר ימים מה"ה, וכו' בכלל חמץ של דבריו"ס, ואיסורו בשעת חמישית דין אחר יש לו, ואינו עדיין בכלל חמץ של דבריו"ס, ויותר מה מפורש בדבריו צב"ל"י שם שכתב ז"ל ה"ה למדת שמוחר לאכול חמץ ביום ארבעה עשר עד סוף שעה רביעית ואין אוכלין בשעה חמישית וכו' והאכל בשעה ששית מכן אותו מכה מדרות והאכל מתחלה שעה שביעית לוקה עכ"ל, כרי דעד שעה ששית גם מכה מדרות ליכא, וכו' כמש"כ דמתחלה ששית איסור חמץ שלו כאיסורא דחמץ של שאר ימים, וכן דהו איסורו מה"ה ולוקה עליו, וכו' איסורו מד"ם ואין בו רק מכה מדרות של דבריו"ס, אבל איסורו בשעה חמישית הוא דין אחר לגמרי, ואין בו גם מכה מדרות. ולפי"ז זכור גם יסוד הדין דחולין לא אוכלין ולא שורפין בשעה חמישית, משום דהחמץ אינו אסור עדיין באיסור הפלא גם לענין אכילה, ולהכי איז ב"י עדיין משום איבוד קדשים, משא"כ בשעה ששית דכבר הוא אסור מדרבנן באיסור הפלא כדון חמץ של דבריו"ס שזב מותר לשורפו, ולא הוי עוד בכלל איבוד קדשים, כיון דכבר הוא הפלא של איסור מדבריו"ס וכמש"כ.

ועיי'ן צירוש"לנו פ"ק דפסחים דמבואר שם דל"ה בשעה חמישית א"ס הפרוש ממה הרומה לא קדשה, ולבאור מבואר מה להדיא דגם משעה חמישית החמץ אסור באיסור הפלא, ודלא כמש"כ בדעת הרמב"ם, וז"ע.

הלכות חמץ ומצה

פ"א הל"ט שעה חמישית אין אוכלין בה חמץ גזירי משום יום המעון וכו' ואינו אסור בהני"ה בשעה חמישית לפיכך חולין בה הרומה ולהם תורה וכו"ל צ"ב כן מהחן שהוא קדש לא אוכלין ולא שורפין עד שתיגע שעה ששית ושורפין הכל עכ"ל, מקור דבר זה הוא בפסחים דף י"א דתקן שם ר"י אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחילה שם, אולם יש"ש בפירוש דהביאור הוא דכל חמש החמץ מותר בהנאה ולהכי אין שורפין משום חמץ של קדש כמו לחמי תורה וכו"ל, ויש"ז הוא דתקן דבשעה חמישית חולין לא אוכלין ולא שורפין, וכו"ל משום דהרמב"ם מפרש לך דחולין כל חמש דר"ל דעד שש אסור לשרוף וזה דוקא בחמץ של קדש בלבד משום איבוד קדשים ולא שייך זהה בחמץ של חולין. אבל יש"ש עוקר הביאור הזה, למה אסור לשורפו בשעה חמישית כיון דכבר נאסר באכילה, וכי שריפת לחמי תורה באיסור הנאה תליא, הלא להם תורה לא יתן רק להכילה בלבד ולא לשאר הנאות, ומה בין שעה חמישית לשעה ששית לענין זה, ומאחר דאיסור אכילה של חמץ מתחיל משעה חמישית, למה לענין שריפת אסור לשורפו עד שעה ששית, ואחר איבוד קדשים יש צו"ב כיון דכבר הוא אסור באכילה, ול"ך ביאור הדין דחולין ולא שורפין לדעת הרמב"ם.

פ"א הל"ה וכן פה סלת נקי ביותר הרי זו מותרת ויולא צ"ב וד"ה בפסח ואין אומרים בה אין זה להם עוני עכ"ל, לישאל דמותרת שכתב הרמב"ם יש"ש דאשו להם שאינו להם עוני איסור יש בו, והלא כל הדין דלהם עוני נאמר רק לענין לל"ה צו יד"ה מלה, ומה זה שהוסף הרמב"ם שהיא מותרת, וז"ע.

והנה ז"ל הרמב"ם בפ"ה שם הל"ב וציוס הראשון אסור לגוש ולקטף אלא צמים בלבד לא משום חמץ אלא כדי שיהי' להם עוני וציוס הראשון בלבד הוא שגריד להיות זכרון להם עוני עכ"ל, והנראה מדברי הרמב"ם, דהדין דנחם עוני אין זה רק תנאי בהפלא של מלה דכל שאינו להם עוני לאו שמה מלה לל"ה צו יד"ה מלה, דא"כ מאי שייטי' דין זה להזכירו בהא צפ"ה דלא מייירי כלל מדין חובצה אכילה מלה, רק מדין אכילה חמץ ומיידי איסור והיתר מה מותר לאכול בפסח ומה אסור, וגם מה זה שהולך להשיעו דלא צעין להם עוני רק ציוס ראשון בלבד, הלא מציאר הוא דמנות אכילה מלה היא רק בליגל ראשונה, אלא ודאי נראה מדברי הרמב"ם דהדין דנחם עוני הוא דין צפ"ע, וכמו שכתב בלשון דציוס ראשון בלבד הוא שגריד להיות זכרון להם עוני, ובאמת ה"י שייך זה גם בשאר ימי הפסח, אלא דכך הוא יוצא דמנות זכרון להם עוני הוא רק ציוס ראשון בלבד, וכן מורה לשון צפ"י שם הל"ה שכתב שם ח"ל אבל אין לשון אותה ציון או צעמן או חלב משום להם עוני כמו שבארנו ואם לא ואכל לא יא' עכ"ל, כרי דחלקן לשנים, דאין לשון אותה משום להם עוני ואם לא ואכל לא יא' עכ"ל, ואם כל יסוד הדין דנחם עוני הוא דהו תנאי בהפלא של מלה מלה, דזו היא שנחשבת מלה לענין המלה, ח"כ מה זה דקאמר

דקאמר